Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Heikki Palviainen
KTT, TM

- Huoli julkisen talouden kestävyydestä ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjasta on perusteltu väestön ikärakenteen vuoksi.
- Toimet perustuvat hyvin pitkälti työttömien taloudellisten kannustimien parantamiseen eikä työttömyysturvaa/sosiaaliturvaa saavien koulutuksen kannustimia tai koulutuspolkuja vahvisteta toisin kuin Tanskassa on tehty.

- Viimeaikainen kausaalimalleihin perustuva kirjallisuus osallistumisjoustoista ei kuitenkaan viittaa merkittäviin työllisyysvaikutuksiin (kts. Lundberg ja Norell, 2020)
- Kleven (2023) on tutkimuksellaan haastanut aikaisempaa konsensusta etuuksien ja verojen muutosten vaikuttavuudesta työhön osallistumiseen.
- Kirjallisuus kattaa kuitenkin pääasiassa tiettyjä ryhmiä, kuten pienten lasten äitejä, eikä pitkän aikavälin vaikutuksia tunneta hyvin
- Tanskan valtiovarainministeriö käyttää työllisyysarvioissaan pienempää joustoa (0.1) kuin Suomen VM

- Hallituksen esitys ansiopäivärahan porrastuksesta koskee helpommin työllistyviä ansiopäivärahaa saavia, joilla on aiempaa työhistoriaa
  - Työllisyysaste on kuitenkin kehittynyt suotuisasti, ja työttömien joukossa voi olla aiempaa enemmän vaikeammin työllistyviä
- Arvioissa on perustellusti käytetty suomalaistutkimuksesta saatua työttömyyden keston joustoa bruttokorvausasteen suhteen (Uusitalo & Verho, 2010)
  - Kirjallisuuden perusteella joustoissa on kuitenkin suurta hajontaa, ja niihin liittyy huomattavaa epävarmuutta.

Työttömyysturvan nettokorvausasteita

Taulukko 1. Työttömyysturvan nettokorvausasteita Suomessa ja vertailumaissa.

	2002	2006	2010	2014	2018	2022
Ruotsi						
Yksinasuva	82	82	68	62	63	72
Yksinhuoltaja, kaksi lasta	92	91	82	78	79	82
Pari ilman lapsia	93	93	87	84	85	88
Pari, kaksi lasta	93	93	88	85	85	89
Suomi						
Yksinasuva	76	69	64	70	66	64
Yksinhuoltaja, kaksi lasta	89	86	85	86	81	82
Pari ilman lapsia	84	83	82	83	81	82
Pari, kaksi lasta	89	86	85	86	84	85
Tanska						
Yksinasuva	87	86	85	85	85	79
Yksinhuoltaja, kaksi lasta	94	93	92	91	91	85
Pari ilman lapsia	95	94	93	94	93	91
Pari, kaksi lasta	95	94	94	94	94	92

Työttömyysjaksoksi on oletettu kuusi kuukautta, ja palkaksi 2/3 keskimääräisestä palkasta. Puolison palkaksi on oletettu keskimääräinen palkka.

Lähde: OECD (2024)

- Kansainvälisessä kirjallisuudessa on kiinnetty huomiota työttömyysturvan vaikutuksiin syntyvyyteen ja vastasyntyneiden terveyteen (Dettling & Kearney, 2023; Kessler & Hevenstone, 2022)
  - Yhdysvaltalaistutkimuksen mukaan korkeampi työttömyysturvan korvausaste lieventää työttömyyden vaikutusta syntyvyyteen ja vastasyntyneiden terveyteen
- Lapsikorotusten poistaminen ja alhaisempi ansiopäiväraha lisää taloudellista ja psyykkistä epävarmuutta pienituloisissa perheissä

- Väestörakenteen vuoksi työttömyysturvan kannustavuuden lisääminen on perusteltua, mutta toimien pitäisi olla tasapainoisia turvan ja kannustavuuden suhteen
  - Leikkaukset sosiaaliturvaan ja työttömyysturvaan heikentävät luottamusta järjestelmään ja vähentävät sosiaalista koheesiota

- Sosiaaliturvajärjestelmät ovat olleet tärkeä tekijä Pohjoismaiden menestyksessä (Stiglitz, 2015, s. 20–22).
  - Perinteisen argumentin mukaan kehittyneet sosiaaliturvajärjestelmät toimivat automaattisina vakauttajina, jotka ylläpitävät taloudellista ja sosiaalista vakautta
  - Kehittyneet sosiaaliturvajärjestelmät lisäävät ihmisten resilienssiä globalisaatiota vastaan ja äänestäjien tukea globalisaatiolle
  - Kehittyneet sosiaaliturvajärjestelmät nostavat reservaatiopalkkaa, tuhoavat siten huonoja työpaikkoja ja kaventavat palkkaeroja -> luova tuho (Barth, Moene & Willumsen, 2014)
  - Efektiiviset minipalkat ovat kuitenkin Pohjoismaissa korkeita, tarvitaan aktivointia ja panostuksia työttömien taitojen päivittämiseen ja koulutukseen
- Hallituksen esittämät toimet korostavat nopeaa työllistymistä koulutuksen ja inhimillisen pääoman kerryttämisen sijasta.